

vagy legalább is segédkezni az egyén önmaga kiismerésében, annak tudatosan más-képp kell számolnia ezzel a szakasszal, ahol éppen ezért más metodikáknak kell működniük. A jó iskolázás tudja és érti ezt, s ezért a pályára készülőköt – többek között Comenius óta – egyebek mellett az iskoladrámán, tágabb értelemben a más bőrébe bújtatás és adekvát üzenés segítségével vezeti a képzés, önképzés útján.

Egy dolog nem kerülhető meg. A gyermekkorát élő ember nincs tisztában, – kezdetben nem is lehet – a morál törvényeivel, főleg azok bonyolult tartalmával. Fogalma sincs egyebek közt a „hazáról”, a hazaszeretetről, amikor számára a haza maximum egy családi ház, egy település, egy nagyobb embercsoport, amelyet rokonságnak hívunk. Ebben az életkorban a jó és a gonosz közötti döntést úgy hozzuk meg, ha látva látjuk a hibás cselekedetek eredményét a vele párhuzamosan megtörténő jók fényében (Holle anyó, Star Wars...ne állj a sötét oldal mellé!). ..... És a helyesnek ítélt oldalt, utat, megoldást választjuk.

A legszélsőségebbeket csak a holt anyag tudja elviselni. Élő emberrel ezért nem is próbálkozunk, ha Szent Johannának máglyán kell meghalnia. Ilyenkor egy lángra lobbantott gyolcsfehér papírbáb több léptéssel hatásosabb, mint a színpadon műlángokban vonagló élő alak, aki ráadásul a darab végén minden este kilibben az összehúzott függöny elé a tapsot fogadni.

A gyermekkultúra szak az egyetemen tanuló ifjúság számára ad lehetőséget, hogy két útról közelíthessen mélyebb összefüggésekhez. Színházat, bábszínházat teremteni több művészeti ág (irodalom, képzőművészet, mozgásművészet, kézművesség ... és tehetség) kérdése. De annak befogadása is megkíván egyfajta csiszolt hozzáállást, amely a vendéglátó, a fesztiválszervező, a jó értelemben vett kocsmáros vénájával rendelkező ember kérdése.

A gyermekkultúra szak indítását vissza nem térő alkalomnak, kitörési pontnak tartom éppen ebből a szerencsés összetettségéből elindulva. A THE vonzereje lehet, hogy itt a diákok olyan hagyományokra építhetnek, amelyek már majdnem a múlt kódéba veszttek. Éppen ennek a veszteségnek az elkerülése érdekében – kutatómunkára, kísérletekre, találkozókra, fesztiválokra támaszkodva – a THE 21. századi terepévé lehet egy unikális, hogy ne mondjuk „zempléni” – törekvésnek. A gyökerek megvannak, a talaj öntözésre szorul, a napfény elől pedig ki kell kapálni, ha tetszik „kétágúzni” a bozótot.

Jómagam rendelkezésre állok.

BENE Zsuzsanna

Magyar füves-, gyógy- és herbaborok

A természetben számos olyan növény található, amely felhasználható fűszer- és gyógynövényként. Az idők kezdetén az emberek nem ismerték ezeket a növényeket, s az ösztöneikre támaszkodva különböztették meg egymástól az ehető táplálékot a mérgezőtől. Zelenyák János lekéri plébános könyvében így ír a növények megismeréséről: „Erő van bennem, ezt keressed és ha fölfedezted, meg fogod tudni, vajjon gyönyörködtető színeimmel, egész lényegemmel jó barátod vagy gyilkosod lehetek-e. A növény közlékeny, és ha érintkezünk vele, nemcsak szépségét mutatja, hanem legféltebb kincsét, ható erejét is elárulja.”¹ Idővel nemzedékről nemzedékre adódott át az ismeret az egyes növényekről és az emberi szervezetre gyakorolt hatásokról.

Az 1980-as években elindult és az elmúlt húsz évben a világban felgyorsult „zöld hullám” azt jelenti, hogy a szintetikus szerek helyett a természetes alapú készítményeket alkalmazzák nemcsak a gyógyászatban, hanem az élelmiszerelőállítás számos területén. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) tanulmánya szerint a gyógyászatban a betegek 80%-át nagyrészt vagy kizárólag természetes szerekkel gyógyítják.² Megváltozott a szintetikus gyógyszerek fejlesztési filozófiája, már nem egy fajta hatóanyagot tartalmazó, egy célra fókuszáló készítmény előállítására a cél, hanem számos hatással rendelkező, több száz növényi komponensből álló szerek fejlesztése folyik. A fejlett ipari országokban meghaladja a 40%-ot a természetes eredetű gyógyhatású készítmények aránya. A világpiac globalizálódása révén az európai kontinensre bekerültek gyógynövény-alkalmazási hagyományokkal rendelkező kultúrák növényei (India, Kína), s alkalmazásuk révén a gyógynövények-hordozta értékek magasabb szintű igazolást nyertek. A WHO létrehozta Tradicionális Orvoslás programját azzal a céllal, hogy az Európán kívüli régiók értékes gyógynövényeinek és gyógyító eljárásainak tudományos értékelését követően népszerűsítse azokat.³

A borászatban a figyelem szintén a természetes eredetű borkezelő anyagok felé fordul, amelyek segítségével – a fenntarthatóság szellemében – alacsonyabb szintetikus szerhasználat válik lehetővé (pl. növényi eredetű tanninkészítményekkel csökkenteni lehet a kén-dioxid felhasználást). A különféle gyógy- és füvesborok készítése kezd újra divattá válni, egyre tudatosabban használják ezeket a növényeket borokhoz adva, abban áztatva, csokoládé különlegességek boros-gyógynövényes töltelékékként (pl. pannonhalmi gyógynövényes-boros trüffelek).

Gyógynövények

Gyógynövénynek nevezzük azokat a növényeket, amelyeket a hagyományok vagy az irodalmi adatok alapján gyógyítás céljára felhasználtak vagy felhasználnak. Szűkebb értelemben azok, amelyeknek kedvező élettani hatásuk van, a megszabott adagolást betartva nem ártalmasak, és szerepelnek a hivatalos gyógyszerkönyvben.⁴ A hatályos VIII. Magyar Gyógyszerkönyv (Ph. Hg. VIII.) 2006 júliusától van érvényben. Több mint kétszázféle gyógynövény szerepel benne (a WHO húszezer gyógynövényt tart számon).⁵

A gyógynövény lehet vadon termett és termesztett. A jótékony tulajdonságot hordozó növényi részeket növényi drogoknak (plantae medicinales) nevezik. A drog latin nevében az első szó a növény latin nevének birtokos esete, a második a növény szervének elfogadott tudományos neve, amely alanyesetben áll (pl. Sambuci flos – bodza virág).

A növényi drogok száma az új kutatási eredményeknek köszönhetően időről időre változik. A HMPC-bizottság (Committee on Herbal Medicinal Products) gyűjti össze és rendszerezi monográfiák formájában az egyes gyógynövényekről szóló tudnivalókat.⁶ A leírásokat folyamatosan bővítik és fordítják az EU-tagállamok hivatalos nyelveire. Közéteszik, hogy az adott növény melyik része alkalmas növényi drog felhasználásra, milyen élettani hatással bír, valamint bemutatják alkalmazhatóságuk területét. A leggyakoribb, hatóanyag tartalommal rendelkező növényi részek, drogok tudományos elnevezéseit az alábbi táblázat mutatja:⁷

Latin név	Magyar megnevezés
Bacca	Bogyó
Flos	Virág
Folium	Levél
Folium cum flore	Virágos hajtásvég
Fructus	Termés
Herba	Föld feletti rész
Radix	Gyökér
Rhizoma	Gyökértörzs

A növényi hatóanyagokat a következőképpen rendszerezhetjük: *szaharinok vagy szénhidrátok*: gyulladáscsökkentő hatásúak, ide tartoznak az egyszerű cukrok, keményítő, inulin, pektin és mézga. *Glikozidok*: kémiaileg a szénhidrátokhoz tartoznak, de élettani hatásukat tekintve önálló csoportot alkotnak. A glikozidtartalmú vegyületek a szív működésére vannak jótékony hatással, vizelet- és hashajtók. *Alkaloidok*: nitrogén tartalmú vegyületek, amelyek általában erős mérgek, az idegrendszerre fejtenek ki hatást, lehetnek izgató, élénkítő, de bódító szerek is. Kedvező hatásuk a fájdalomcsillapításban nyilvánul meg. *Illóolajok*: nitrogénmentesek, kémiaileg elegyek. Segítik az emésztést, antibakteriális hatásuk van. *Cserzőanyagok (csersav, tannin)*: kémiaileg

a digalluszsav polimerizációja révén jönnek létre. Bonyolult szerkezetű vegyületek. Véréscsillapításra, a bélflóra helyreállítására alkalmazhatók. *Keserűanyagok*: összetételük nem tisztázott. Étvágygerjesztő, emésztést serkentő tulajdonsággal rendelkeznek. *Szerves savak*: a legelterjedtebben előforduló szerves savak: sósavas, citromsav, almasav, borkősav, hangyasav, borostyánkősav, szalicilsav. Lázcsökkentő és immunrendszert aktivizáló hatásúak. *Zsírok, zsírolajok, viaszok*: ebbe a csoportba tartoznak a különféle termékek: kakaómag, kókuszmag, ricinusmag, lenmag, napraforgómag. *Festőanyagok, flavonoidok*: a flavonoid, izoflavonoid, neoflavonoid, flavon, flaván, antocianidin, proantocianidin, apigenin, szilibin, klorofill és a karotinoidok tartoznak ide. Görcsoldó, májvédő hatással rendelkeznek. *Téjnedv*: kémiaileg nem egységes anyagok, a sejtnedvek emulziója, fehér vagy sárga színű, illóolaj, gyanta és alkaloid tartalommal. Ide tartoznak a kutyatejfélek, mák, fészkesek és a selyemkóró. *Vitaminok*: különböző kémiai összetételű anyagok, amelyek azonban a szervezet zavartalan működéséhez nélkülözhetetlenek, hiányuk betegséget okoz. *Antibiotikumok*: újabb megfigyelések szerint nemcsak az alacsonyabb rendű növényekben fordulnak elő, hanem néhány magasabb rendűben is megtalálhatók. Az antibiotikumok a mikroorganizmusok növekedését, szaporodását gátolják, de vannak esetek, amikor mikrobaölő tulajdonsággal is bírnak.

A gyógynövény-alkalmazás történeti útja

A legrégebbi lelet alapján i.e. 5400 körül a jégkorszaki ember már használt gyógyító hatású növényt, kutatás bizonyította, hogy a vérzéscsillapító hatású, fehér nyárfán termő likacsosgombát mindig tartott magánál.⁸ Kínát mindenképpen az egyik legfontosabb tudással rendelkező országgént tartják számon: i.e. 3400-ban Sen Nang császár 230 receptúrából álló gyógynövényes kötettel rendelkezett. Indiában a gyógynövényekkel való gyógyítás (ayurvédikus gyógyítás⁹) nagy hatással volt az arab, a görög-római, a közel-keleti és az ázsiai orvostudományra (jelenleg Indiában és Pakisztánban 70%-ban ayurvédikus orvosok gyógyítanak). Egyiptomban isteni tudománynak tekintették a gyógyítást, az ún. Ebers tekercs (Egyiptomi Gyógyszerkönyv) 876 gyógykészítményt és 500féle gyógynövényt tartalmazott. I.e. 500 körül az egyiptomi herbalisták számítottak a legkiválóbb orvosoknak.

A görögök és a rómaiak rendszerezték először gyógyhatásuknak megfelelően a növényeket, különbséget téve a növényi részek gyógyhatásai között. Arisztotelész 78-ban megírta Európa első gyógynövény jegyzékét *De Materia Medica* címmel. Hippokratészt tekintjük az orvostudomány, a botanika és a gyógyszerészet atyjának. A középkorban tovább bővült a gyógynövények használatának ismeretköre, Nagy Károly kötelezővé tette a termesztésüket. A kolostorok füveskertjeinek gyógyító hatása vitathatatlan. A reneszánsz leghíresebb orvosa, Paracelsus *Herbarius* című könyve mutatja be a gyógynövényeket. Véleménye szerint a betegségek nem isteni büntetések, hanem a szervezet ásványi anyagforgalmának zavara miatt alakulnak ki. Ő volt az első, aki mérgező vegyületeket (higany, vas) gyógyszerként alkalmazott: „Alle

Ding' sind Gift und nichts ohn' Gift, allein die Dosis macht, das ein Ding kein Gift ist.”, azaz „Minden dolog mérge, ha önmagában nem is az; csupán a mennyiség teszi, hogy egy anyag nem mérge.”¹⁰ Munkásságával megteremtette a modernkori gyógynövényvel való gyógyítás alapjait.

Fontos megemlíteni Carl von Linné svéd természettudós nevét, aki bevezette a binomiális nomenklatúrát, a növények és állatok kettős latin elnevezését (nem és faj). 1738-ban megalapította a Svéd Tudományos Akadémiát. 1751-ben kiadta a *Philosophia Botanica* című művét. Rendszeresen tanulmányozta a növények gyógyhatását, valamint a gyógyszerek hatásmechanizmusát. Csak a tapasztalatilag igazolt hatású szerek meghagyását javasolta; a gyógyszerteranban gondolatai számos megújuláshoz vezettek. Kitáibél Pál és Diószegi Sámuel az ő tanait követte.

Magyarországon már a honfoglalás korában ismert volt a gyógynövények jótékony hatása, a táltosok számos betegség, sérülés gyógyítására alkalmaztak vadon termett növényeket. A középkorban a kolostorok füves- és gyógynövénykertjei váltak az orvoslás gyógyszerárúvá. A magyarországi szerzetesrendek közül a legrégebb, a bencés művelt kerteket, de a későbbi gyógyító rendeknél, így a johannitáknál, antonitáknál, stefanitáknál, ispotályosoknál is azonosíthatók gyógynövény kertek, amelyek általában nem váltak külön a zöldséges ágyásoktól. A boldvai Keresztelő Szent János bencés apátság használatára készült Pray kódex 27 gyógynövényfajt javasol gyógyszerként. Európa-szerte jelentős mű volt Méliusz Juhász Péter *Herbárium*a, amely halála után hat évvel, 1578-ban jelent meg. Méliusz református püspök, egyháztudós, író, botanikus volt, a magyarországi reformáció egyik kiemelkedő vezéregyénisége. *Herbárium*a az első magyar orvosi füveskönyv, kulturális örökségünk része.

A népi növényismeret fontos szerepet töltött be a gyógyítás tudományában. A 17. században fűszedő asszonyokat alkalmaztak a főúri udvarokban, akik nemcsak a környéken található növényeket, hanem a messzebb lévőket is gyűjtötték. Gyakran érkeztek a falvakba román, szlovák gyógyfűárusok, gyökérásók. A Rákóczi-szabadságharcot követően Vay Ádám felesége, Zay Anna 1718-ban megírta *Herbárium* könyvét, amely számos kipróbált gyógyító receptet tartalmazott mintegy 300 féle gyógynövényre alapozva. A 18. század meghatározó személyei voltak az ún. olejkárok, az Európát járó Turóc megyei vándor gyógyfüvesek. Juniperusból előállított illóolaj készítményt árultak (oleum carpathicum/balsamum hungaricum) és gyógyítottak vele embereket, sőt állatokat is.¹¹ A 19. század elején Diószegi Sámuel *Orvosi füveskönyvében* arra hívta fel a figyelmet, hogy mindenki tartson otthon házipatikát, amely tea főzésre alkalmas szárított gyógynövényekből áll. Bugát Pál 1838-ban a népi gyógyító hagyományok gyűjtését szervezte, mert szerette volna megörökíteni a gyógynövények hagyományokon alapuló tudástárát. A modernkori népi gyógyászat számos meghatározó eleme az elmúlt századok ismereteinek tovább örökítéséből táplálkozik. A jelen kor kiemelkedő természetgyógyásza hazánkban Szabó György, a „bükki füvesember”, aki megalapította a Bükki Füvesember Egyesületet. Célja, hogy őrizze és kutassa a népi gyógyítás hagyományait, s átadja a gyógynövényekről megszerzett tudást és tapasztalatot.

Szót kell ejtenünk a füvesasszonyokról. Különleges boszorkánykultusz övezi még napjainkban is a létüket, falusi piacokon, vásárokon lehet velük találkozni. Hihetetlen tudásanyag van birtokukban a népi gyógyítás terén, amelyet nemzedékről nemzedékre adnak át és folyamatosan a természet megfigyeléséből, a természettel való együttélésekből táplálkoznak.

Gyógynövények a borkultúrában

A szőlő és a bor a korábbi évszázadokban fontos alapanyag volt mind a népi, mind a magasabb szintű gyógyításban. Mára ez a fajta ún. vinoterápia teljesen kiszorult az orvosi gyakorlatból és a természetes gyógymódok közül. A gyógybor fogalmába egyrészt a gyógyszerekből oldással készített gyógyszeres borok tartoznak, másrészt a növényi drogok borban történő áztatásával készített italok, így nem minden gyógybor füves bor, de minden füves bor gyógybor.¹²

A bor gyógyászati értékét az ókori orvostudomány sokra értékelte. A legenda szerint Aszklepiadész fedezte fel a bor gyógyhatását. Az ókori orvosok nemcsak belső használatra, hanem külsőleg is alkalmazták: borban mosdatták az újszülöttest, borral mosták a sebeket, fekélyeket, a bor volt az ókor legjobb antiszeptikuma. A belsőleges alkalmazásnál a legmegfelelőbb fajtát a betegség természetétől és a betegről függően választották ki. Az ókori gyógyászat nem tisztán rendelte a bor fogyasztását, hanem mindenféle gyógyfüvekkel készült borok alakjában. A füves, illatosított borok a középkorban is nagy szerephez jutottak, mert *vinum medicatum*ként, gyógyszerek kísérőjeként ajánlották őket. A kellemes ízű, illatú italokkal a keserű gyógyporok, orvosságok könnyebben bevehetővé váltak. A reneszánsz nagy megújulásával, az ókori ismeretek felfedezésével számos füves, illatosított, ízesített gyógybor terjedt el, részben ókori receptek, az ókori szerzők újrafelfedezése hatására. A kolostori kertekben, kerengőkben mindig lehetett találni gyógynövényes virágágyásokat; a növényeket beáztatták borba és étvágygerjesztő, gyomorerősítőként fogyasztották.

A magyar népi gyógyászat is nagy becsben tartotta a bort, nemcsak tisztán, hanem gyógynövényekkel keverve füvesborként, gyógyborként. Több, mint százféle füvesbor receptje található meg a korabeli szakirodalomban, amelyeket a legkülönbözőbb betegségekre javasoltak a pácienseknek. Magyarországon Mátyás király híres gyógyboros kódexlapjai őrizték meg ezeknek az emléket. A németek-lakta területen örménygyökerez és gyömbéres bort fogyasztottak, amit Magyarországon „Luther Wein”-nak (Luther-bor) hívtak. A 19. század első felében átmenetileg csökkent a borral készítendő gyógyszerkönyvi készítmények száma, a század második felében azonban újra reneszánszukat éltek.

A bor a 20. század elején is fontos és sokirányú szerepet töltött be a gyógyászatban. Mint alkoholos italok, illetve a gyógyborok bekerültek korai gyógyszerkönyvekbe. A Magyar Gyógyszerkönyv 1909-ben megjelent harmadik kiadásában a *chinabor* és a *pepszines bor* receptjét lehet megtalálni. A *chinabor* (Vinum chinae)

kínakéreg-por felhasználásával készült, a *pepszines bor* pepszint, hígított sósavat, glicerint és narancsszirupot tartalmazott és mindkettő étvágyjavítóként szolgált.

A tokaji aszú, a tokaji eszencia és tokaji szamorodni a Magyar Gyógyszerkönyv több kiadásában is szerepelt (1896, 1909, 1934, 1954) önálló rendeltetésként vagy gyógyszeres bor alapanyagául szolgálva. Az ötödik kiadás 1954-ben a gyógyszeres bor esetében úgy fogalmazott, hogy fehér borban (*Vinum album*) növényi drogok áztatásával készül, s a fehérbornak legalább 11,8 v/v% alkoholtartalmúnak kell lennie. 1967-ben, a hatodik kiadás eltörölte a gyógyborokat, a gyógyszeres borokat, fehérborokat és rebarbarás borokat.¹³

Napjainkra a gyógyborok lassan kiszorultak a gyógyszerkönyvekből, a patikákból és az orvosi terápiából. Ennek egyik fő oka az, hogy a korszerű gyógyszerészet hosszú ideig eltartható, stabil és egyszerűen kezelhető orvosságokat ismer el, másrészt az üledékképződésre hajlamos, illetve mikrobiológiai szempontból gyakran aggyályos gyógyborok sokszor nem felelnek meg ezeknek a követelményeknek.

A jelenlegi szabályozás szerint az ízesített boralapú italokat: *a)* még erjedésben levő újborból, asztali bor készítésére alkalmas borból, asztali borból, meghatározott termőhelyről származó minőségi borból, pezsgőből, habzóborból, gyöngyöző borból, szén-dioxid hozzáadásával készült gyöngyöző borból állítják elő, friss szőlőmust, illetve részben erjedt szőlőmust esetleges hozzáadásával; *b)* a Magyar Élelmiszerkönyv 1-2-88/388 előírásában meghatározott természetes és természetazonos aromaanyagokkal és aromakivonatokkal; illetve fűszernövényekkel és/vagy – fűszerekkel és/vagy – ízesítő élelmiszerekkel ízesítik; *c)* esetleg édesítik; *d)* alkohol hozzáadása nélkül készítik; s végül: *e)* tényleges alkoholtartalmuk legalább 7, legfeljebb 14,5 térfogat-százalék.¹⁴

Herbaborok

A gyógy- és füvesborok készítési hagyományai megőrzésének-felelevenítésének céljával hoztam létre az ízesített boralapú italok kategórián belül a herbaborokat.¹⁵ Szigorúan a természet adta értékek felhasználásával, természetes úton. A gyógyborok esetében friss növényeket áztatnak gyógyító hatás elérése érdekében, a füvesboroknál pedig többféle szárított növényt használnak. Ezért a herbaborok önálló kategóriát képeznek, mert egyrészt nem gyógyító szándékkal készülnek, így nem gyógyborok, másrészt csak kétféle szárított gyógynövényt tartalmaznak boronként, így nem tekinthetők füvesboroknak sem. Minden évjáratból olyan alapbort választunk, amely magasabb alkohol- és savtartalmú, a növényi hatóanyagok tökéletesebb kioldódása céljából. A gyógynövények áztatásánál nem törekedtünk a hatóanyag tartalom teljes dózisának felhasználására, mert nem gyógyító céllal használjuk. Figyeltünk a harmonikus ízek kialakítására, megtartva az ezen borkategóriára jellemző jegyeket. A gyógynövény-páros egyik tagja illóolajban gazdag, a párja pedig ízben domináns, flavonoid- vagy keserűanyagot tartalmaz. Együtt szépen kiegészítik a borok kedvező élettani hatását. Étrendi szerepüket tekintve alapvetően nem harmónia italok, nem

kísérőjük az elfogyasztott ételleinknek, hanem lefekvést megelőzően egy pohárral javasolt a fogyasztásuk. Van olyan képviselőjük, amely az emésztést hivatott serkenteni, keserűanyagánál fogva aperitif italként fogyasztható.

A borban, hidegen is jól extrahálható szárított gyógynövények: az ánizsmag (*Anisi fructus*), az apróbojtorjánfű (*Agrimoniae herba*), a benedekfű (*Cardui benedicti herba*), a bodzavirág (*Sambuci flos*), a cickafarkfű (*Millefolli herba*), a citromfű (*Melissae herba*), a csipkebogyóhús (*Cynosbati fructus sine semen*), az ezerjófű (*Centauri herba*), a fehérmályvagyökér (*Althaeae radix*), a galagonya virágos hajtás (*Crategi sumitates*), a gyömbérgyökér (*Zingiberis radix*), a hibiszkuszvirág (*Hibisci flos*), a levendulavirág (*Lavandulae flos*), a máriatövismag (*Cardui mariae fructus*), a narancshéj (*Auranthii dulci*), az orvosi zsálya (*Salviae folium*), a papsajtfű (*Malvae herba*), a rebarbaragyökér (*Rhei rhizoma*). Fontos megjegyezni, hogy mielőtt bármely növényt, illetve annak részét használjuk, meg kell győződni, honnan gyűjtötték, hogyan szárították. Nem minden növényi rész drog, sőt egy-egy bogyó, termés mérgező lehet. A hatóanyagtartalom a déli órákban a legerőteljesebb, ekkor érdemes a növényeket begyűjteni, majd türelemmel szárítani. Nem a frissen szedett növényi drogokat áztatjuk, hanem az enzimes folyamatok leállítását követő szárított állapot a megfelelő.

*

A gyógynövények szerepe és a rájuk irányuló figyelem az elmúlt évtizedekben felerősödött. Az emberek szíve és lelke nagyobb bizalommal van irántuk, szemben a szintetikus anyagokkal. Évszázadok óta nem csalódtak bennük, örök fenntartható értékek, amelyek mindig rendelkezésre állnak. Ránk van bízva, mindezt hogyan hasznosítjuk. A gyógynövények borban való áztatása olyan hagyomány, amelyet érdemes továbbvinni, megőrizve a velük elérhető ízeket, bővítve a tudásanyagot, amely a készítésük innovációját szolgálja. A magyar borkultúrában ezeknek a boroknak mindig volt helye, függetlenül attól, hogy a mai tudomány már nem tulajdonít nekik gyógyhatást. A lélek eszenciái inkább, kedvességet és szeretetet hordoznak és képviselik azokat az értékeket, amelyek szebbé teszik a napjainkat.

Jegyzetek

- 1 Zelenyák János: A gyógynövények hatása és használata. Stephaneum Nyomda, Budapest, 1908. <https://mek.oszk.hu/05300/05356/05356.pdf> (Letöltés dátuma: 2022.05.09.)
- 2 Kéry Ágnes: Farmakognózia gyógynövény és drogismeret. <https://docplayer.hu/21916685-Farmakognozia-gyogynoveny-es-drogismeret-dr-kery-agnes.html> (Letöltés dátuma: 2022.05.10.)
- 3 Csupor Dezső – Szendrei Kálmán (szerk.): Gyógynövénytár-Útmutató a korszerű gyógynövény-alkalmazáshoz. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2012.
- 4 Bernáth Jenő (szerk.): Gyógy- és aromanövények. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2000.
- 5 Kéry Ágnes: Farmakognózia gyógynövény és drogismeret. <https://docplayer.hu/21916685-Farmakognozia-gyogynoveny-es-drogismeret-dr-kery-agnes.html> (Letöltés dátuma: 2022.05.10.)
- 6 ESCOP (European Scientific Cooperative on Phytotherapy) monográfiák.

7 Forrás: saját szerkesztés Bordás Imre – Tompa Anna: Mérgező növények, növényi mérgek. (Országos Kémiai Biztonsági Intézet, Budapest, 2006) alapján.

8 Szabó György – Lopes-Szabó Zsuzsa: A bükki füvesember gyógynövényei. Szabó György kiadása, Budapest, 2008.

9 Az ayurvéda szanszkrit eredetű szó, jelentése: az élet tudománya. Az ayurvédikus gyógyítás központjában a lélek és az életmód áll, amelyekkel megelőzhetőek a különböző betegségek.

10 Rozmer Zsuzsanna – Perjési Pál: A gyógyszerhatás fizikai-kémiai alapjai. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, TÁMOP-4.1.1.C-13/1/KONV-2014-001, 2015.

11 Magyar Néprajz: Népi gyógyítás a 17–19. században. <https://www.arcanum.com/hu/onlinekiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszokas-nephit-nepi-vallasosság-A33C/nephit-nepi-tudas-AF9E/nepi-gyogyitas-B355/a-magyar-nepi-gyogyitas-torteneti-retegei-B370/nepi-gyogyitas-a-1719-szazadban-B388/> (Letöltés dátuma: 2022.05.09.)

12 Csoma Zsigmond – Magyar László András: Magyar füves- és gyógyborok. Agroinform Kiadó, Budapest, 2007.

13 Grabarits István: A szőlő és a bor előfordulása a régi gyógyszerkincsben. Katona József Centenáriumi előadás, Kecskemét, 2002. <https://docplayer.hu/5629915-A-szolo-es-a-bor-elofordulasa-a-regi-gyogyszerkincsben-1.html> (Letöltés dátuma: 2022.05.09.)

14 Az Európai Parlament és a Tanács 251/2014/EU rendelete (2014. február 26.) az ízesített borászati termékek meghatározásáról, megnevezéséről, kizsereléséről, jelöléséről és földrajzi árujelzőinek oltalmáról és az 1601/91/EGK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről. <https://eur-lex.europa.eu> (Letöltés dátuma: 2022.05.09.)

15 Bene Zsuzsanna: Herbarórium. Tokajbor-Bene Kft., Kaposvár, 2016.

KOZMA Tamás

Mire való az egyetem?

Bocsi Veronika a hazai oktatáskutatás komoly ígérete. Kevesen vannak, akik ennyire tudatosan építenék a pályájukat szakdolgozattól (a politikus Herzenről) a jelen műig, amely az értelmiség képzéséről szól. Folyamatosan és tudatosan bontakozott ki tanárai támogatásából és önállósította magát. De úgy, hogy a szá- lak, amelyek az *alma mater*-hez kötődtek, nem szakadtak el, sőt, inkább erősödtek. Azokban a kutatásokban, amelyek a felsőoktatás társadalmi vetületeiről szólnak, és amelyek egyetemi központja itthon a Debreceni Egyetem lett, Bocsi Veronika szerepe egyre meghatározóbb. Korábbi írásai (*Az idő a campusokon 2013, A felsőoktatás értékmentszetei 2015, Első generációs hallgatók a campusokon, társszerzőkkel 2020*) már jelezték az utat, amelyet bejárt és az állomást, ameddig most *Értelmiségképzés és felsőoktatás* című kötetével eljutott.

Elsőre nehéz meghatározni a könyv műfaját. A szépen tervezett borító esszét sugallna, a belső címlap felsorolásából (Bolyai Kutatási Ösztöndíj, Új Nemzeti Kiválóság Program, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési Innovációs Alap, Család és Karrier Kutatás stb.) inkább kutatási beszámolóra gondolnánk. Mindkét megközelítésben van igazság. Az *Értelmiség-*

képzés és felsőoktatás válaszúton van a két lehetőség – esszé vagy kutatás – között. Tudományos elemzés az értelmiséggé válásról, egyben empirikus kutatás is erről a sokat emlegetett, szépirodalomban és elméleti társadalomtudományban megörökített, ámde adatszerűen jóval kevésbé nyomon követett folyamatról. A könyv elméleti pillére talán gyöngébb, az empirikus fejezetek azonban erősek. Jól körülrajzolják tudásunkat arról, hogyan válnak értelmiségivé azok, akik ma egyetemi tanulmányokba kezdenek. A szerző értelmezési keretet talált, amelybe sikerült behelyeznie az utóbbi években folytatott vizsgálatait. Arra még nem vállalkozott, hogy empirikus kutatásai alapján általánosító megállapításokat tegyen az értelmiséggé válásról. Kutatásai azonban ebbe az irányba viszik.

Ha vihetik. A körülmények, amelyek behatárolják a kutatók érdeklődését és témaválasztását, részben jobbak, részben rosszabbak a néhány évtizeddel ezelőtti-eknél. Több a pénz, amit az egyéni kutató vagy a kutatók csoportjai elnyerhetnek – de szűkebbek a mozgáshetőségek. Saját kezdeményezésű vizsgálatokra nehezebben nyílik lehetőség. A célokat és a kérdéseket a szponzorok teszik föl, s a kutató – kezdő vagy haladó – alkalmaz-